

۱۳۹۵۱۷۸

در پیشگاه هنر قدسی

هنر و زیبایی در حکمت خالده

امیرحسین فرخ زاد

تحت نظارت: دکتر بابک عالیخانی

www.ketab.ir

سرشناسه	:	فرخ زادنیا، امیرحسین، ۱۳۶۵ -
عنوان و نام پدیدآور	:	در پیشگاه هنر قدسی: هنر و زیبایی در حکمت خالده/امیرحسین فرخ زادنیا؛ تحت نظارت بابک عالیخانی.
مشخصات نشر	:	تهران: اندیشه طلایی، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	:	۱۸۳ص.: مصور (بخشی رنگی).
شابک	:	۱۵۰۰۰۰ ریال: ۳-۲۳-۷۷۱۷-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
یادداشت	:	واژه نامه.
یادداشت	:	کتابنامه.
موضوع	:	فلسفه اسلامی
موضوع	:	سفسه
موضوع	:	عشق
موضوع	:	میراسون -- دیدگاه درباره زیبایی شناسی
موضوع	:	فیلسوفان -- نظریه درباره هنر
موضوع	:	میراسلامی -- فلسفه
شناسه افزوده	:	عالیخانی، بابک، ۱۳۴۲ -
رده بندی کنگره	:	BBR ۴۰۹۴۴۱۰۹۴۴/ف۴۳
رده بندی دیویی	:	۱/۱۸۹
شماره کتابشناسی ملی	:	۴۰۹۲۰۳۰

نام اثر: در پیشگاه هنر قدسی. هنر و زیبایی در حکمت خالده

نویسنده: امیرحسین فرخ زادنیا

ناشر: انتشارات اندیشه طلایی

طراح جلد: سید حسین ابراهیمی نوید

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۴ تیراژ: ۵۰۰ جلد

شابک: ۳-۲۳-۷۷۱۷-۶۰۰-۹۷۸

حق چاپ برای ناشر محفوظ می باشد

مقدمه

۹

فصل اول

رنه گنون (۱۸۸۶-۱۹۵۱ م)

معرفی

۱۹

۱۹

رنه گنون (۱۸۸۶-۱۹۵۱ م)

۲۲

معنی هنر و مرغه های راستین آن

۳۶

انحطاط هنر در غلر گنون

فصل دوم

آناندا کنتیش کوماراسوامی (۱۸۷۷-۱۹۴۲ م)

معرفی

۴۵

۴۵

آناندا کنتیش کوماراسوامی (۱۸۷۷-۱۹۴۲ م)

۵۵

هنرمند سنتی کیست؟

۶۰

رسالت اثر هنری

فصل سوم

فریتیوف شوان (۱۹۰۷-۱۹۹۸ م)

معرفی

۶۸

۶۸

فریتیوف شوان (۱۹۰۷-۱۹۹۸ م)

۷۱

شان هنر قدسی و اصول آن

۷۵

ملاک ارشمنندی هنر قدسی

چند اصل اساسی ۷۸

نکاتی انتقادی پیرامون هنر و زیبایی شناسی جدید ۸۸

فصل چهارم

تینوس بورکهارت (۱۹۰۸ - ۱۹۸۴ م)

معرفی ۹۸

نوریت و ماده در هنر مقدس و اصول کاربردی آن ۱۰۰

ماهیت هنر اسلامی ۱۱۲

فصل پنجم

مارتین لینگز (۱۹۰۹ - ۲۰۰۵ م)

معرفی ۱۲۵

مارتین لینگز (۱۹۰۹ - ۲۰۰۵ م) ۱۲۵

هنر قدسی و نمادگرایی ۱۲۷

فصل ششم

سید حسین نصر (۱۳۱۲ ه. ش)

معرفی ۱۳۷

سید حسین نصر (۱۳۱۲ ه. ش) ۱۳۷

رابطه فتوت و هنر ایران ۱۴۰

فصل هفتم

نتایجی چند

شش محور اساسی پژوهش ۱۵۹

- ۱۵۹ ۱- ارتباط هنرهای قدسی و سنتی با علوم سنتی
- ۱۵۹ ۲- انحطاط هنر و مقوله ی گمنامی
- ۱۶۰ ۳- اشتراکات مبنایی هنرهای تمام تمدن های سنتی
- ۱۶۱ ۴- زیبایی و اصالت آن فارق از انسان
- ۱۶۲ ۶- منشأ قدسی و مثالی هنر
- ۱۶۳ پیشنهادات برای ادامه پژوهش
- ۱۶۵ **واژه نامه**
- ۱۶۹ **منابع**
- ۱۷۷ **آلبوم تصاویر**

روی آوردن دانش آموختگان فلسفه صدرایی و مشائی به فلسفه های مضاف و از جمله فلسفه هنر، به این منظور صورت می گیرد که فلسفه صدرا و ابن سینا در زندگی و اجتماع نیز کاربردی شوند و توضیح داده شود که این فلسفه ها قابالتعلیم همه جانبه ی زندگی انسان را دارند.

اما سخن گفتن از حکمت هنر و فلسفه هنر در جاویدان خرد با مقصود دیگر نظریه پردازان و فلاسفه هنر متفاوت است. اگر در حکمت خالده از هنر و حکمت آن سخن گفته می شود برای این مقصود است که هنر پدیده ای انسانی است که حکمت را به شیوه ی خود انتقال می دهد. هنر بیانی ژرف و تیز است که از بطن حقیقت می تازد. این حقیقت را در زندگی انسان تجلی می بخشد.

آنچه در این پژوهش به آن می پردازیم، بسط نظریات صرف و فرضیه های ثابت نشده نیست. کسانی که در این رساله از آنان سخن رفت و به شرح و بسط نظریاتشان پرداخته شده است، حکمایی بوده اند شیفته ی مابعدطبیعه و ادیان سنتی، از این رو هر چه بیان می کنند با بصیرتی شگرف به باطل است.

اما در فلسفه و حکمت سنتی که حکمای حکمت خالده به آن اعتقاد دارند می توان به دنبال الگویی جامع و مانع در باب هنرهای تمام ساحت های دینی بود؛ از این رو پرداختن به حکمت هنر در این مکتب بسیار ضروری می نماید.

اهمیت این موضوع زمانی مشخص می شود که به کارهایی که در باب هنر ایرانی - اسلامی انجام شده است نظری اجمالی افکنده شود. کارهایی که در این باب صورت گرفته است، غالباً با الگو گرفتن از متفکران غربی و فلسفه های غربی بوده است. البته اینجا پرسشی پیش می آید که مگر غالب متفکران حکمت خالده غربیان نبوده اند؟ جواب آنست که آری، درست است که این

متفکرین غربی بوده اند اما بنابر تقسیم بندی که در خود حکمت خالده و سنن دینی بزرگ یافت می شود این متفکرین بدون استثناء به شرق معنوی تعلق دارند و به این معنا غربی نیستند بلکه سخنگویان حکمت ازلای راستین اند. جاویدان خرد آدمی را به بازگشت به الگوی هنر سنتی هر سرزمین و سنتی، راهبری می کند، که در مورد ایران بازگشت به سنت عرفانی و فلسفه اشراق به عین یگانه راه رستگاری انسان خواهد بود.

از آن رو الگوبرداری از حکمت سنتی، الگوبرداری از چند متفکر غربی نیست (همانطور که برشته ی فلسفه هنر و هنر امروز ایران موجود است) بلکه تدوین فلسفه راستینی بر اساس کلیدهایی است که متفکرین سنت گرا و اصحاب حکمت باوردار را پیش می نهند.

هدف از این پژوهش رستن به همین الگوی راستین در باب حکمت هنر است که با رجوع به سنت عرفانی و حکمت اشراقی امکان پذیر است. رسیدن به چنین الگویی در باب حکمت هنر، تفکر و هنرمندان ایران زمین را نسبت به فهم میراث حکمی و معنوی مان بری می کند و آثار آنها را کاملاً تحت تأثیر قرار می دهد.

در این پژوهش به بیان خلاصه ی آراء متران حکمت خالده پرداخته ایم و فرضیه پژوهشی به آن صورتی که در علوم روان شناسی و جامعه شناسی و ... مطرح می شود، در این مورد جایگاهی ندارد.

حکمت جاودان که معادل انگلیسی آن *So, hia perennis* به فارسی جاویدان خرد و به لسان عربی حکمت خالده و به زبان حکمای هک سناتنه دهرمه نامیده می شود، مجموعه ای از حقایق جاودان است که بشر همیشه آن را در اختیار داشته است و از آن هیچگاه دور نمی شود. این حقایق توسط پیامبران، رسولان، اولیای الهی و حکما که انتقال دهنده اصلی آن به انسان هستند، حمایت می شود و بسان آب حیات در زندگی روحی و معنوی انسانهای زنده دل موجود است. حکیم شهید شیخ شهاب الدین سهروردی در المشارع و

المطارحات و حکمه الاشراق اشاره ای به واژه الحکمه عتیقه یا خمیره ازلی دارد که همان حکمت جاویدانی است که در بطن سنن و ادیان الهی قرار دارد. در قرن بیستم رنه گنون اولین کسی بود که به زنده کردن این حقایق همت گمارد و دو یار او فریتیوف شوان و آناندا کوماراسوامی او را در این راه یاری کردند. درمیان شارحان اصلی این مکتب می توان به تیتوس بورکههارت، مارتین لینگز و دکتر سید حسین نصر دانشمند بزرگ ایرانی اشاره کرد.

اما همت بن اصطلاحی که ابتدا لازم به توضیح است اصطلاح سنت است که در سنت خالده به معنای خاصی به کار می رود. سنت در حکمت خالده به معنای رشتی از ابدی است که انسان را به مبدأ متعال وصل می کند. سنت است که بدگر انسان سنت گرا و دین محور را تنظیم می کند. سنت با دین پیوند می یابد و می توان از دین خالد و به تعبیر قرآن کریم دین قیّم یا دین حنیف نیز نام برد.

کارهایی که در باب حکمت نصر در نازرگاه حکمت خالده و سنت گرایان نوشته و تدوین شده ناکافی می نماید. از این رو به زود پس فوق شکل گرفت تا گوشه ای از این خلاء پر شود. در این راه کار فرهنگستان هنر از نظر کمی خوب و مناسب است اما کمتر به عمق نظریات این حکیمان پرداخته شده است. اما کارهای مفیدی در خلال پژوهش آراء دکتر نصر و سوان در باب هنر مقدس و نیز مقالات متعددی چاپ شده است که سهم آراء کوماراسوامی در این باب بیش از دیگران است.

روش کار در این پژوهش کتابخانه ای بوده، یعنی فیش برداری، جمع آوری، دسته بندی و نگارش، وجهه همت، در این پژوهش بوده است. این اصطلاحات مورد نظر انجام شد و با تجربه اینجانب در شاگردی خدمت یکی از نمایندگان مکتب جاویدان خرد جناب استاد دکتر عالیخانی تلفیق شد و پژوهش مورد نظر شکل گرفت. حقیقتاً این پژوهش را می توان تقریر بیانات شفاهی و رهنمودهای این عزیز گرامی دانست و از این جهت مدیون لطف ایشان هستم.

در این پژوهش به بررسی آرای چهار متفکر از حکمای حکمت خالده پرداخته شده است. ترتیب پرداختن به این متفکرین خود حکمتی دارد که ذکر می شود. ابتدا به رنه گنون پرداخته شد زیرا او اولین کسی بود که در قرون معاصر ندای حکمت خالده را به گوش جهانیان رساند و در این راه پیشگام محسوب می شود. بعد از گنون به کوماراسوامی پرداخته ایم که حکیمی زبردست در حکمت سنتی هنر به شمار می رود و چون گنون در این راه مجاهدت های بسیار کرده است. بعد به فریتیوف شوان پرداخته ایم زیرا او به نوبه ی خود شارحی زبردست در حکمت خالده محسوب می شود. اما بعد از این سه متفکر اصلی حکمت خالده به تیتوس بورکهارت پرداختیم چون آرای اوست که چکیده ی آرای این سه متفکر اصلی است و حکمت هنر در آرای اوست که معنای اصلی خود را باز می یابد. بعد از این متفکرین آرای دکتر مارتین لینگز را در راز و رمز رمزپردازی مورد مذاقه قرار دادیم و پایان بخش این پژوهش فصلی درباره دکتر سیدحسین نصر و آرای وی در باب هر سنتی است.

نام هر فصل در این پژوهش، نام متفکری است که در آن فصل بدان خواهیم پرداخت و آرای وی را بررسی خواهیم کرد. سعی کردیم تا حد امکان افکار متفکرین این مکتب با هم مخلوط نشود و به بیطرفانه به شرح و بسط آرایشان بپردازیم و قضاوت را به خواننده محترم بسپاریم.

لازم به ذکر است که در هر فصل بخشی را به معرفی شخصی اختصاص داده ایم که در فصل مذکور به بیان آراء وی می پردازیم؛ این بخش باید کننده آن دسته از افرادی است که برای اولین بار با جریان جاویدان خرد مواجه می شوند و در این بخش تا توانسته ایم موجز سخن گفته ایم زیرا اولاً زندگی نامه نویسی در این مکتب امری مورد قبول نیست و اهمیت اصلی متوجه حقیقت است و بس. ثانیاً کتب عالی در این زمینه موجود است که می توان برای نمونه به دو اثر بسیار خوب اشاره کرد:

۱- حکمت جاویدان اثر حسین خندق آبادی ، انتشارات مرکز توسعه دانش و پژوهش ایران
۲- سنت گرایی: دین در پرتو فلسفه جاویدان ، اثر کنت الدمیداو ، ترجمه رضا کورنگ بهشتی ، انتشارات حکمت

در فصل اول به معنی هنر و مؤلفه های اصلی آن در آثار گنون اشاره کرده ایم و سپس رابطه علم سنتی و هنر سنتی و اینکه منشا هنرها چیست پرداخته ایم و در پایان این فصل انحطاط هنر در دوران مدرن را در آراء گنون بررسی کرده ایم.

در فصل دوم به سبب هنر قدسی و اصول اصلی آن پرداخته ایم و سپس چند اصل اساسی حکمت هنر را گوشزد کرده ایم. زیبایی و نکاتی پیرامون آن دیگر موضوعی است که می توان به بحث از آن می پردازد و سپس انتقاداتی را که شوان به هنر و زیبایی شناسی مدح کرده است بررسی کرده ایم.

در فصل سوم به عنوان اولین بخش خصوصیات هنر قدسی و هنر جدید را به صورت مقایسه ای بررسی کرده ایم. سپس سعی کرده ایم هنرمند سنتی را از لسان کومارا سوامی تعریف کنیم و در پایان به رسالت و اهداف آثار هنری پرداخته ایم.

اما در فصل چهارم سعی کردیم تا آنجا که مقدور است به نئی تر بنگریم. پس اول به نظریه ماده و صورت هنر در نظر بورکهارت پرداختیم. سپس ماهیت هنر اسلامی را بررسی کرده ایم. در فصول بعدی به دکتر مارشال مگز و دکتر سید حسین نصر پرداخته ایم و آرای ایشان را در باب رمزپردازی و رابطه بافت و هنر ایرانی را بررسی کرده ایم.

اما پایان بخش این تحقیق برخی از اصطلاحاتی است که در این مکتب بیشترین کاربرد را دارند با معادل فارسی خاص آنهاست.

در پایان از استادان بزرگوارم دکتر بایک عالیخانی که ویراستاری این اثر را با بزرگواری پذیرفتند و دکتر علی مرادخانی ناظر علمی این پژوهش کمال تشکر

را دارم و از همسر عزیزم مهدیه مرادی بابت نمونه خوانی و آقای مهندس سید محسن احمد پناه که زحمت صفحه بندی و چاپ این اثر را کشیده اند تشکر می کنم. از خواننده محترم درخواست دارم تا بنده را از انتقادات و پیشنهادات خود محروم نکنند.

و ماتوفیقی إلا بالله والعلی العظیم

امیرحسین فرخ زادنیا

زمستان ۱۳۹۴